

DR. BODROGI BEA

AKI FOTÓZ ÉS AKIT FOTÓZNAK

KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK
A SAJTÓFOTÓSOKAT ÉRINTŐ
JOGOKRÓL

Független Médiaközpont
2018

AKI FOTÓZ ÉS AKIT FOTÓZNAK

Ez az újságíróknak szóló segédanyag elektronikus formátumban jelenik meg. Az anyag felhasználására a Creative Commons ezen rendelkezései vonatkoznak: Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! További felhasználás esetén a szerzőre hivatkozni kell.

[BŐVEBBEN](#)

Felhasználás esetén így hivatkozza:

CC BY-NC-ND 4.0

Aki fotóz és akit fotóznak

Szerző: dr. Bodrogi Bea

Nevezd meg!-Ne add el!-Ne változtasd!

2018, Budapest

© 2018 Független MédiaKözpont

Felelős kiadó: ORBÁN SÁNDOR igazgató, Független MédiaKözpont
1064 Budapest, Vörösmarty u. 47/a.

Telefon: (36) 1 609 5392 • E-mail: cij@cij.hu • Web: www.cij.hu

Szerkesztő: ORBÁN SÁNDOR

Design és tördelés: GALICZ KRISZTIÁN, typiART

A kiadvány megjelenését a Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány támogatta.

BEVEZETÉS

Ebben az útmutatóban a sajtóban dolgozó fotóriporterek számára gyűjtöttük össze azokat a legfontosabb kérdéseket és válaszokat, amelyek munkájuk során felmerülnek. Két témát járunk körbe. Először a „kit és milyen feltétellel lehet fotózni” kérdéseket válaszoljuk meg, a második részben pedig a szerzői joghoz kapcsolódóan a fotós jogait ismertetjük.

I. AKIT FOTÓZNAK – KÉPMÁSHOZ VALÓ JOG

Alapvetően mindenkinek joga van eldönteni azt, hogy róla felvétel készüljön, és azt is, hogy az elkészült felvétel milyen nyilvánosság elé kerüljön. A képmásvédelem lényege az ember külső megjelenésének védelme, amely az általános önrendelkezési jog, illetve az emberi méltóság része. A hazai szabályozás alapja az, hogy a képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges.¹

Ezek szerint jogsértést követ el a fotós akkor is, ha az érintett engedélye nélkül készíti a fotót, de azt végül nem használja fel, nem hozza nyilvánosságra?

A Polgári Törvénykönyv 2013-as módosítása óta a fotó elkészítéséhez is szükséges az érintett beleegyezése. A hozzájárulás nélkül készített kép jogsértő, a képmáshoz való jog sérelmét eredményezi. Ilyen esetekben a jogsértés általában akkor szokott kiderülni, ha a kép nyilvános felhasználásra kerül, amihez szintén szükséges az érintett beleegyezése. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az érintettek számára elsősorban az engedély nélkül felhasznált képek okozzák a sérelmet és nem önmagában az engedély nélküli kép készítése. Bár ez utóbbit is tiltja a jogszabály, a jogi ügyek többsége a kép felhasználására vonatkozik.

A fotózás olyan műfaj, ahol legtöbb esetben lehetetlen az érintett személytől engedélyt kérni előre a kép elkészültéhez. Mennyire szigorú ez a szabály?

A bírói gyakorlat a hozzájárulást viszonylag rugalmasan kezeli. Az a fontos, hogy a fotós valamilyen formában bizonyítsa, hogy az érintett hozzájárult a felvétel elkészítéséhez. Az engedély ráutaló magatartással is megadható, de nagyon fontos, hogy annak kifejezettnek és határozottnak kell lennie. Egy eljárásban a hozzájárulás meglétét mindig a fotósnak kell bizonyítania.

TIPP Manapság a legtöbb fotós olyan gépet használ, ami hangot is képes rögzíteni. Érdemes ezt kihasználni és a kép elkészítése előtt vagy azt követően felvenni az érintett szóbeli hozzájárulását. Ezt vita esetén fel lehet használni.

Mi a helyzet a nyilvános rendezvényeken és eseményeken?

A jogi szabályozás szerint a tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplés esetén nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez, valamint az elkészített felvétel felhasználásához sem.² A tömegfelvétel és a nyilvános közéleti szereplés kérdését azonban érdemes külön tárgyalni. Tömegfelvétel: a nyilvános rendezvény közönségéről (hallgató, néző) készült felvétel közléséhez, nyilvánosságra hozatalához nincs szükség engedélyre a közönség minden egyes tagjától abban az esetben,

¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:48.§.

² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:48.§.(2) bekezdés.

ha az ábrázolás módja az egyes résztvevők, jelenlévők esetében nem egyéni, hanem tömegszerű, a felvétel összességében jeleníti meg a rendezvényt, összhatásában örökíti meg a nyilvánosság előtt zajló eseményt (pl. vágókép). Az ilyen felvételekhez nem szükséges engedély. Azonban az már jogsértő, ha egy meghatározott személyt hozzájárulása nélkül, a tömegből egyénileg kiemelve mutatnak be. Erre csak abban az esetben van lehetőség, ha az érintett legalább hallgatólagosan hozzájárult ehhez. A korábbiakban kifejtettek szerint a hallgatólagos hozzájárulás, un. ráutaló magatartás is hozzájárulásnak tekinthető. Azonban ha ezzel kapcsolatban vita merül fel, akkor a hozzájárulás tényét a legvégén a fotósnak kell bizonyítania.

Ezek szerint, ha egy tüntetésen valaki egy nagyon feltűnő transzparenst tart a kezében, azt sem lehet lefotózni az engedélye nélkül? Ilyen típusú képekkel ugyanis elég gyakran lehet találkozni.

De lehet. A bírói gyakorlat szerint kivételesen tömegfelvétel esetén is sor kerülhet képmás egyéniesítésére, és nincs akadálya az érintett beleegyezése nélkül történő, felismerhető ábrázolási módnak sem, ha a felvétel olyan nyilvános közéleti eseményen készült, amelyen a felvétel készítése egyébként is bevett szokás. Ilyen tipikusan a tüntetés, egy koncert vagy egy sportrendezvény.³ Aki ilyen rendezvényen vesz részt, alappal számíthat arra, hogy személyét felismerhetően megörökítik. Ebben az esetben nem jogsértő, ha valakit a kamerafelvétel során egyénileg is felismerhetően kiemelnek, például aki egy transzparenst emel, vagy feltűnő gesztusokkal, feltűnő ruhában szurkol. Ellentétes lenne az ésszerűség szabályával, a mindennapi élet és a modern technika követelményével, ha minden egyes résztvevőtől hozzájárulást kellene kérni ahhoz, hogy a képfelvételek bemutathassák a televízióban vagy a sajtóban. Az adatvédelmi biztos egyik állásfoglalása azonban szűkítette a mentességre jogosultak körét. Az állásfoglalás szerint, ha valakit egy nyilvános eseményről készített felvételen felismerhetően mutatnak be, akkor ehhez csak abban az esetben nem kell az érintett beleegyezése, ha az a média valamelyik formáján keresztül történik. **„A rendezvényről készült, egyes személyeket kiemelve ábrázoló képfelvételek nyilvánosságra hozatala – az eseményről való tudósítás céljából, az ahhoz szükséges mértékben és formában – csak a média számára megengedett.”**

Mit jelent a nyilvános közéleti szereplés? És mi a jelentősége ennek a fotózás szempontjából?

A fentiekben már volt arról szó, hogy a jelenlegi szabályozás szerint a tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplés esetén nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez, valamint az elkészített felvétel felhasználásához. A nyilvános közéleti szereplés eldöntésekor elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy az érintett személy által végzett cselekvés, tevékenység közszereplésnek minősül-e vagy sem. A nyilvánosság és a nyilvános bírálhatóság, ezen belül pedig a fotózás kérdése tehát mindig egy adott közszerepléshez kapcsolódik, nem pedig a közszereplői mivoltához. A közszerepléshez az kell, hogy az illető a közéletben, a nyilvánosság tudatos vállalásával valamit közvetítsen mások számára.⁴ A közszereplői minőséget elsősorban nem a formálisan betöltött társadalmi pozíció, tisztség alapozza meg, hanem a közéletben, a nyilvánosságban való megjelenés. Ebből a szempontból tehát bárki, akár az átlagember is lehet közszereplő.

PÉLDA Ha egy rendezvényen egy magánszemély beszédet mond, verset szaval, vagy éppen zenél, akkor ebben a konkrét helyzetben közéleti szereplést vállal és ilyenkor róla – kifejezett hozzájárulása nélkül is – lehet fotót készíteni és azt fel lehet használni.

³ Adatvédelmi Biztos állásfoglalása, 1396/A/2006-3, http://abi.atlatszo.hu/index.php?menu=allasfogl2006&dok=1396_A_2006-3

⁴ Petrik Ferenc (szerk.): A személyiség jogi védelme. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992., i. m. 138. o.

És mi a helyzet azokkal az ismert emberekkel, például politikusokkal, színészekkel, celebekkel, akiket a köznyelv közszereplőnek hív? Őket a hozzájárulásuk nélkül is lehet fotózni?

Korlátlan hozzájárulás nélkül senkit nem lehet fotózni. Az viszont igaz, hogy vannak emberek, akiknek a nyilvánosság előtti bírálhatósága, ezen belül pedig a fotózása és annak felhasználása nagyobb szabadságot ad a fotós számára. Ők az ún. közszereplők, akik tevékenységükkel vagy nyilvános fellépésükkel befolyásolják a szűkebben vagy tágabban értelmezett társadalom életét, helyi vagy országos viszonyok alakulását. Ilyenek tipikusan a politikusok, a színészek, a zenészek, a sportolók vagy például a valóságshow-k szereplői. Bár őket a társadalomban betöltött szerepükkel (politikai, tudományos, művészi stb.) összefüggésben sokkal szabadabban lehet fotózni a hozzájárulásuk nélkül, magán- és családi életük vonatkozásában ez a szabály már nem alkalmazható.

Ez mit jelent? Ha például a Sziget fesztiválra eljön egy híres zenész és a Váci utcában meglátom kávézni, akkor őt a hozzájárulása nélkül nem fotózhatom le és nem is rakhatom fel a híroldalunkra vagy esetleg valamelyik közösségi média felületre?

Így van. A közszereplőnek is van magánszférája és ezt tiszteletben kell tartani. Minden olyan helyzetben, amikor a közszereplő nem a közszereplői minőségében végez valamilyen tevékenységet, akkor róla felvételt készíteni és azt közölni csak a hozzájárulásával lehet. Természetesen itt is működik a ráutaló magatartás szabálya és legtöbbször ezzel nem szokott különösebb probléma lenni, hiszen a nyilvánosság a közszereplők életének szerves részét képezi. A döntés azonban mégis az ő kezükben van és nem a fotósnál.

Tegyük fel, hogy az érintett személy hozzájárult mind a kép készítéséhez és annak felhasználásához. Innentől kezdve a kép a fotósé lesz és a jövőben bármikor felhasználhatja?

Nem. Egy kép felhasználásának engedélyezése nem minősül általánosnak, úgynevezett örök engedélynek, hanem minden egyes felhasználáshoz a jogosult egyedi hozzájárulása szükséges. Ugyanez vonatkozik arra is, amikor egy közszereplő, mondjuk a Váci utcában kávézó zenész hozzájárul ahhoz, hogy az egyik újság lefotózza és lehozza róla a képet, ez nem jelenti automatikusan azt, hogy egy másik médium – hozzájárulás nélkül – ezt átvegye és szabadon lehozza.⁵

ÖSSZEFOGLALVA: Az interneten való közzététel nem jelenti automatikusan azt, hogy bármely sajtóorgánium hozzájáruló nyilatkozat nélkül közölheti az érintett képmását. A kép jogtisztaságát (milyen feltétellel lehet felhasználni) mindenképpen érdemes ellenőrizni.

Mivel a kép felhasználása elsősorban szerzői jogi kérdéseket vet fel, ezt a témát részletesen a szerzői jogi kérdéseknél, a II. pontban tárgyaljuk.

Az utóbbi években nagy port kavart a rendőrök arcának kitakarása. Ha a sajtó nem takarta ki a tünetetesen intézkedő rendőrök arcát, akkor a rendőrök eljárást indítottak a sajtószerv ellen és komoly kártérítést, sérelemdíjat is követeltek. A jogi eljárásokban nehéz egy újságírónak kiigazodnia. Mi a jelenlegi helyzet ebben az ügyben?

Többéves jogi eljárás után a 'rendőrök arcának kitakarását' érintő ügy 2018 májusában véglegesen lezárult. Az Alkotmánybíróság ugyanis két határozatában is kimondta, hogy a rendőrök arcát a sajtónak nem kell kitakarnia, ha a sajtó tudósítása egy közérdeklődésre számot tartó, jelenkori eseményről szól.⁶

5 Fővárosi Ítéletábrta, 2. Pf. 20. 205/2008/5.; Fővárosi Ítéletábrta, 2. Pf. 21. 792/2009/4.

6 Alkotmánybíróság 28/2014 (IX.29.), valamint a 3/2017 (III.25.) számú határozata.

Ilyen esemény például egy tüntetés, amelynek biztosítását a rendőrök végzik. Az Alkotmánybíróság szerint a rendőrök ábrázolása azonban nem lehet öncélú. Hogy pontosan mi tartozik ebbe a körbe, a bíróságoknak az egyedi ügyekben kell esetenként mérlegelniük és döntést hozniuk.

PÉLDA Ha egy rendőr munkavégzés során megsérül és a sajtó ebben a helyzetben fotózza le, akkor a kép egyértelműen öncélú és nem a rendőr hivatásának gyakorlásához, közhatalmat gyakorló tevékenységéhez kapcsolódik, tehát a képmása hozzájárulás nélkül nem fotózható és nem használható fel.

FOTÓZÁS BÍRÓSÁGI TÁRGYALÁSON

Gyakran okoz problémát a sajtófotósok számára, hogy egy bírósági tárgyaláson kit lehet, pontosabban kit nem lehet fotózni. Polgári ügyekben az új eljárási törvény meghatározza ezt a szabályt.⁷ Ennek megfelelően az eljárás során a bíróság tagjairól, a jegyzőkönyvvezetőről, valamint az állami vagy helyi önkormányzati feladatot ellátó személyről hozzájárulása nélkül készíthető kép- és hangfelvétel. Mindenki mástól, tehát a felektől és egyéb perbeli személyektől (szakértő, tanú stb.) a felvétel készítőjének hozzájárulást kell kérnie.

Büntetőeljárás során a bíróság tagjairól csak a bíró kifejezett engedélyével lehet felvételt készíteni, míg az eljárás többi szereplőjéről az érintettek hozzájárulása szükséges.⁸

FONTOS A bírósági tárgyaláson a fenti szabályok kizárólag a sajtó képviselőjére, fotósára vonatkoznak. Kilétüket tehát igazolniuk kell a bíróság előtt. A kép- és hangfelvétel készítése minden más résztvevő esetében a bíróság mérlegelésén múlik.

Mi a helyzet akkor, ha a bírósági tárgyaláson egy közszereplő tanúként szerepel? Mondjuk egy politikus, akinek a vallomása közérdeklődésre tart számot. Tőle is kell hozzájárulást kérni?

A közszereplő személy tárgyaláson történő fotózásánál is be kell tartani a fentiekben vázolt szabályokat. Az újságírók, fotósok számára azonban a tárgyalótermi fotózás mellett a folyosói beszélgetés is fontos lehet, amelyre már nem vonatkozik a tárgyalótermi fotózás szigorúbb szabálya. Azonban önmagában az a tény, hogy egy politikus tanúként szerepel nyilvános tárgyaláson, még nem jelenti automatikusan azt, hogy ebben a helyzetben ő korlátlanul fotózható. A kérdés eldöntése során azt kell mérlegelni, hogy milyen ügyben szerepel tanúként és annak mennyiben van köze a politikusi munkájához és az adott ügy mennyiben érint közérdeket.

PÉLDA Ha egy politikust egy szomszédvita során hallgatnak meg tanúként, akkor ő ebben az eljárásban nagy valószínűséggel nem a munkájához kapcsolódóan fog nyilatkozatot tenni. Ha viszont ugyanezt a politikust egy korrupciós eljárásban hallgatják meg tanúként, akkor kevesebb eséllyel hivatkozhat a magánszférájához fűződő jogra és az ügy közérdeklődésre számot tartó jellege miatt túrnie kell a hozzájárulás nélküli felvételt készítést.

⁷ 2016. évi CXXX. törvény a Polgári Perrendtartásról, 212. §.

⁸ 2017. évi XC. Törvény a Büntetőeljárásról, 107-109.§.

HOZZÁJÁRULÁS NÉLKÜL KÉSZÍTETT ÉS FELHASZNÁLT FOTÓZÁS JOGI KÖVETKEZMÉNYEI

Amennyiben valaki sérelmezi, hogy a hozzájárulása nélkül készült róla fotó és az engedélye nélkül került az felhasználásra (nyilvánosság hozatalra), egy viszonylag gyors eljárás keretében tud ez ellen fellépni.⁹

Ez azt jelenti, hogy csak az érintett személy tud a jogosulatlanul elkészített és felhasznált kép miatt fellépni, jogi eljárást indítani?

Igen. Mivel a személyiségi jogi igények alapvetően személyesen érvényesíthetők, nem kell attól tartani, hogy a rendőrség vagy bármilyen más hatóság megbüntet a jogosulatlanul készített és felhasznált kép miatt. Sőt. Az érintettnek első körben egy írásbeli felszólítást kell küldenie a fotó készítőjének és felhasználójának a tudomásszerzéstől számított 30 napon belül. Ebben a felszólításban kérheti a fotó eltávolítását, valamint - egy számára megfelelő - elégtételadást is, mint például nyilvános bocsánatkérést. Ez egy kötelező előzetes eljárás, ami előfeltétele annak, hogy „nem teljesítés esetén” a jogi eljárást meg lehessen indítani.

FONTOS Határidőt a felszólítónak kell megjelölnie a kérelmében, a törvény ugyanis erről nem rendelkezik. Érdemes 8 vagy 15 napra korlátozni ezt a határidőt.

Honnan tudom, hogy ki a kép készítője és felhasználója? Az interneten elég gyakori, hogy jogosulatlanul hoznak nyilvánosságra képeket, a jogsértő személyének kiderítése nem könnyű feladat.

Természetesen nem mindegy, hogy a kép milyen fórumon vagy weboldalon került jogosulatlanul felhasználásra. Sajtószerv esetében viszonylag könnyű a helyzet, mert a kérelmet a szerkesztőség címére kell elküldeni, ami az oldal impresszumában megtalálható.

Amennyiben valamilyen közösségi oldalon került jogosulatlan felhasználásra a kép, akkor a közösségi oldal szabályait kell követni és az alapján kell kérelmezni a kép eltávolítását. Minden más esetben a domain tulajdonosához érdemes fordulni, amit az Internet Szolgáltatók Tanácsának hivatalos honlapján keresztül lehet a legegyszerűbben megtalálni.¹⁰

Mi történik akkor, ha a felszólítás ellenére sem távolítják el a fotót?

Ebben az esetben lehet jogi útra terelni az ügyet és egy rövid, úgynevezett gyorsított perben az érintett személy jogorvoslatot kérhet jogosulatlan képmás készítés és felhasználás miatt. A pert a kérelemben megadott határidő leteltét követő 15 napon belül kell megindítani. Ebben az eljárásban kizárólag a jogsértés megállapítását, a kép eltávolítását, valamint nyilvános bocsánatkérést lehet kérni, vagyoni kompenzálást (sérelemdíjat) azonban nem. Ez utóbbit kizárólag egy külön indított személyiségi jogi perben lehet kérni. Az eljárás legfontosabb jellemzője és egyben előnye, hogy a bíróság egy egyszerű és gyors eljárásban tárgyalja az ügyet, ahol a bizonyítási teher elsősorban a képet készítőn van. Tehát a fotósnak kell bizonyítania, hogy a kép elkészülte és felhasználása az érintett határozott és egyértelmű beleegyezése mellett történt.

9 2016. évi CXXX. törvény a Polgári Perrendtartásról, 502.§.

10 <http://www.domain.hu/domain/domainsearch/>

II. AKI FOTÓZ – A FOTÓZÁS SZERZŐI JOGI OLDALA

A fotózás másik kérdésköre a már elkészült kép felhasználásához kapcsolódik, pontosabban ahhoz, hogy a kép szerzőjét milyen jogok illetik meg. Az internet és a közösségi média egyre szélesebb körben való elterjedése és használata mellett az emberek nagy részében még mindig él az a téves feltevés, hogy az interneten minden szabad és minden ingyen elérhető. Míg az köztudomású, hogy a világhálón fellelhető szöveges tartalmak plágiumnak minősülhetnek és legalább a forrását meg kell jelölni, ezt a szabályt a képek letöltésére és felhasználására kevésbé alkalmazzák.

A kiindulás pedig ebben a helyzetben is ugyanaz: a fotók is szerzői jogi védelem alatt állnak és nem feltétlenül használhatók fel engedély és a jogdíj megfizetése nélkül. A szerzői jogi törvény alapján a szerző (jelen esetben a fotós) kizárólagos joga a mű (fotó) egészének vagy valamely azonosítható részének bármely formában történő, gyakorlatilag bármilyen felhasználása és felhasználás engedélyezése.¹¹ Ez utóbbi alapján az alkotó díjazásra tarthat igényt, amelyről csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le. Ráadásul ezt a jogot a törvény egy hosszú időtartamhoz köti, ugyanis végig fennállnak az alkotó életében és halálától számított 70 éven keresztül.

Rengeteg kép elérhető az interneten, emberek milliói töltenek le és tesznek ki képeket különböző oldalakra. Akkor mindez jogsértő?

Nem feltétlenül. Az alapszabály azonban mégis az, hogy a kép készítőjét tekintjük a kép szerzőjének és ezáltal őt illetik meg a szerzői jogok. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a kép szerzőjétől engedélyt kell kérni a kép felhasználásáért és az esetek többségében a használatért jogdíjat kell fizetni. Bizonyos esetben a szerző lemondhat a vagyoni jogairól, ezt viszont egyértelműen jeleznie kell a kép megjelenése mellett. Ezek az úgynevezett szabad felhasználású fotók.

Akkor az sem igaz, hogy ha az interneten talált képen nincsen semmilyen jelzés, akkor az szabadon felhasználható?

Nem. Önmagában az, hogy a kép szerzője (fotós) nem írta alá, vízzel nem látta el vagy egyéb más módon nem jelezte, hogy ő a kép szerzője, nem jelenti azt, hogy a kép szabadon felhasználható. A szerzői jogi védelem alapján a szerző kizárólagos joga a fotó felhasználásának engedélyezése. Ezen túlmenően a szerző engedélye szükséges a fotó reprodukálásához is. Ezt a jogát a fotós azonban részben vagy egészben harmadik személynek, szervezetnek átengedheti. Ezekben az esetekben az engedély megadására nem a szerző, hanem valamely harmadik személy (szervezet, fotóügynökség stb.) lesz jogosult.

HASZNOS A fotóművészeti alkotások vonatkozásában a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület a kollektív jogkezelésre létrejött szervezet. A szervezet látja el a fotós érdekében a fotó feletti jog kezelését. Többek között ez a szervezet szedi be a jogdíjakat és osztja fel a jogosultak között.¹²

A fentiek fényében akkor mi a teendő, ha egy cikkhez szeretnénk felhasználni egy képet, amit az interneten találtunk? Honnan tudom, hogy a kép jogtiszta-e vagy sem?

Egy kép jogtisztségének kiderítéséhez számos ingyenesen elérhető keresőszolgáltatás nyújt segítséget.

¹¹ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogokról, 9.§.

¹² <http://www.hungart.org>

Ilyen például a Google képkeresője vagy a TinEye kereső is¹³, amely jó eséllyel elvezet a kép eredeti forrásához. A képek jogtisztaságán túlmenően azonban rendkívül fontos a kép hitelességének ellenőrzése is. Egy szerkesztőségben napi szinten felmerülhetnek az alábbi kérdések: Honnan tudjuk, hogy hiteles-e a kép vagy videó és valóban ott és akkor és arról készült, ahogy azt a forrás állítja? Megbízható-e egyáltalán a forrás, akinek első körben talán csak a felhasználónevét ismerjük, semmi többet? Ezeket a kérdéseket érdemes alaposan körbejárni, amely túlmutat jelen írás keretein.¹⁴

Visszatérve a jogtisztaságra: egy kép csak akkor használható fel, ha megszereztük az alkotó engedélyét az adott típusú felhasználáshoz és a kért jogdíjat megfizettük vagy ha az alkotó kifejezetten úgy rendelkezett a fotóról, hogy az ő engedélye és jogdíjfizetése nélkül az felhasználható. Ez utóbbi ellenőrzése nehézkes, a legtöbb képkereső szolgáltatásnak azonban van olyan beállítási lehetősége, hogy csak azokat a fotókat, képeket jelenítse meg a keresés eredményeként, amelyeknél a korlátlan, nem kizárólagos, bármilyen felhasználást az alkotó előzetesen ingyenesen engedélyezte.

KIEGÉSZÍTÉS Nem kell az alkotótól engedélyt kérni és jogdíjat fizetni, ha a fotóról, képről egy magánszemély saját céljára másolatot készít. Ez történhet szkenneléssel, rögzíthető a másolat számítógépen, CD-n, pendrive-on, telefon memóriájában vagy más elektronikus hordozón is. A felhasználás ellenértéke ugyanis ezen eszközök árába be van építve. A magáncélú másolás azonban csak annyiban megengedett, amennyiben az nem eredményez jövedelemszerzést.

Tegyük fel, hogy megfizettem a fotó/kép jogdíját, tiszteletben tartottam a szükséges szerzői jogi szabályokat. Ez azt jelenti, hogy ezután a kép az enyém, bármit csinálhatok vele?

Nem. Míg tárgyak esetében beszélhetünk a tulajdonjogról és az ahhoz kapcsolódó jogosultságokról, addig a képekre és a fotókra más szabályok vonatkoznak. Képeknek, fotóknak nincsen tulajdonosa, csak készítője és felhasználója. A fotósnak szerzői jogai vannak, ezek felett rendelkezhet. A kérdés tehát az, hogy mire vonatkozik a felhasználási engedély az alkotótól. Ez fogja ugyanis megválaszolni azt a kérdést, hogy mire terjed ki a fotó feletti jogosultságom, azaz mit tehetek vele: egyszeri közlésre, korlátlan felhasználásra vagy akár a kép esetleges átdolgozására is használhatom-e a képet?

PÉLDA Peták Dénes Időhurok című kiállítási képét le kellett takarni a 2017-es ARC plakátkiállításon, miután a feldolgozott fotó szerzője felszólította erre a szervezőket. Az eredeti felvételen az látható, amint 1988-ban, Nagy Imre kivégzésének 30. évfordulóján egyenruhások szorítják egy rendőrautóhoz az egyetemista Orbán Viktort, egyikük gumibotot tart a nyakához. Peták az átdolgozáson a rendőrök arca helyére a miniszterelnök napjainkban készült képét helyezte. A fotó eredeti szerzője, Kapitány Éva azonban azt sérelmezte, hogy a montázs készítője – a szerzői jogi törvény alapján – nem kért engedélyt tőle az átdolgozáshoz, ezért kérte a kép eltávolítását vagy letakarását.¹⁵

Mi a helyzet a közösségi médiában talált fotókkal?

Az alábbiakban a két legnépszerűbb közösségi oldalra, az Instagramra és a Facebookra vonatkozó szabályokat ismertetjük. Nézzük először az Instagramot. A legtöbb Instagramra feltöltött fénykép és videó szerzői műnek minősül, tehát a szerzői jog védelmét élvezi. Amikor a közösségi felületre fel-

13 <http://www.tineye.com/>

14 „Az online vizuális források ellenőrzése” útmutató kiváló segítséget nyújt ezen kérdések tisztázásához, http://www.cij.hu/hu/wp-content/uploads/2017/05/3_kepek_hitelessege.pdf

15 https://index.hu/kultur/2017/09/18/nem_maradhat_kint_az_orban-plakat_az_arc_kiallitason/

töltik a felhasználók a képeiket, ezzel egyben felhasználási jogot (licence jogot) adnak az Instagramot működtető cégnek. Ez azt jelenti, hogy a felhasználó továbbra is megtartja a képhez fűződő szerzői jogát, mivel a felhasználói szerződés nem „kizárólagos”, viszont az Instagram jogosult a neki adott felhasználási engedély alapján további felhasználásokat engedélyezni. A többi Instagram felhasználó azonban nem jogosult a mások által feltöltött képeket felhasználni, mivel nekik nem ad az Instagram allicenset. A felhasználási feltételek is ezt erősítik meg: **a „felhasználó” nem teheti közzé, nem terjesztheti, nem továbbíthatja, nem sugározhatja, nem értékesítheti és más módon sem használhatja fel az Instagram tartalmakat.”**

FONTOS Az Instagram felhasználási feltételei alapján a képek, videók egyetlen jogszerű felhasználási módja az, ha azokat az Instagram által beágyazott linkkel jelenítik meg, amelyet az Instagram kifejezetten támogat.¹⁶

A Facebook felhasználási szerződése így rendelkezik: „Minden általad feltöltött tartalom felett te rendelkezel”. Ugyanakkor azt is hozzáteszi, hogy „Mi tiszteletben tartjuk mások jogait és tőled is ezt várjuk. Nem tölthetsz fel olyan tartalmat vagy cselekedhetsz olyan módon, ami sérti mások jogait vagy a törvényt bármilyen módon”. Mindez azt jelenti, hogy csak olyan képeket lehet feltölteni a Facebookra, ami saját készítésű, vagy amire a készítő engedélyt adott.

ÖSSZEFOGLALVA: A közösségi oldalakra (Facebook, Instagram stb.) feltöltött képeket ugyanúgy nem lehet szabadon felhasználni, mint az interneten talált bármely fotót.

Mi a jogi következménye, ha a fenti szabályokat valaki megsérti?

A fotós számára több jogi lehetőség is rendelkezésre áll, amennyiben valaki jogosulatlanul használja fel a fotóját, alkotását.

Az interneten történt jogsértés esetében először annak érdemes utánajárnia, hogy van-e valamilyen elérhetősége a jogosulatlanul felhasznált fotót megjelenítő honlap szerkesztőjének. Amennyiben igen, érdemes írni egy felszólító levelet a lap gazdájának, hogy vegye le az oldalról a jogainkat sértő fotót (vagy bármilyen jogsértő tartalmat). Amennyiben az a megoldás nem jár eredménnyel, az ún. 'értesítési és eltávolítási eljárás' első lépéseként az internetszolgáltatóhoz lehet fordulni ezzel a problémával. Ez egy olyan eljárás, amely gyorsabb és hatékonyabb is a peres eljárásokhoz képest. Közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban kell felhívni az internetszolgáltatót, hogy távolítsa el a fotót/jogsértő tartalmat, amit az internetszolgáltató 12 órán belül meg is tesz. Erről a honlap készítőjét az internetszolgáltatónak három munkanapon belül tájékoztatnia kell. Azonban ez csak egy átmeneti intézkedésnek minősül, mert ha a honlap üzemeltetője kifogással él, a tartalom visszakerül a honlapra. Ezt követően a fotós bírósági úton érvényesítheti és a sikeres bizonyítást követően az internetszolgáltató köteles lesz a képet eltávolítani. A fentiekben bemutatott eljárás viszonylag gyors és hatékony, azonban kizárólag az interneten – jogosulatlanul felhasznált – tartalmak, fotók esetében alkalmazható.

¹⁶ Az Európai Bíróság 2014. február 13-i, ún. Svensson ítéletében kimondta az úgynevezett új nyilvánosság elméletét. Ezek szerint, amennyiben az érintett tartalmat feltöltő felhasználó az Instagram rendszerén kívül, nem beágyazott linkkel történő felhasználáshoz nem adta hozzájárulását - és így szándéka az e rendszeren kívüli nyilvánosságra nem terjedhet ki, akkor a képét nem lehet beágyazás nélkül felhasználni.

Az interneten, valamint azon kívül történt szerzői jogi jogsértések esetén polgári és büntető eljárás is indítható. Polgári ügyben a jogosult a bíróságtól kérheti a jogsértés megállapítását, annak megszüntetését, valamint megfelelő jóvátétel elrendelését is (bocsánatkérés, valamint kártérítés). Amennyiben a szerzői jogsértés vagyoni hátrányt is okoz, büntetőjogi védelem is érvényesíthető.¹⁷ A büntetőeljárás az érintett feljelentése alapján indul meg. Ennek során a vádat az ügyész képviseli és a fotós – sértetti pozícióban – vesz részt az eljárásban. A büntetőjogi felelősséget elérő szerzői jogi jogsértések a sajtóban dolgozó fotósok esetében viszonylag ritkák és nem jellemzőek.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Személyiségi jogok és sajtószabadság, Kézikönyv jogalkalmazók számára, Budapest 2014, szerkesztette dr. Bodrogi Bea és dr. Kárpáti József
- A személyiség jogi védelme. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992, szerkesztette Petrik Ferenc
- Magócsi Márton, Az online vizuális források ellenőrzése” Útmutató, Független Médiaközpont 2017.
- A fotózás jogi útvesztői, 1-2. rész, Szellemkép Művészeti Folyóirat, <http://www.szellemkeponline.hu/foto/a-fotozas-jogi-utvesztői-i-resz-jogvedelem-a-fotozas-koreben/>, <http://www.szellemkeponline.hu/foto/a-fotozas-jogi-utvesztői-ii-resz-az-engedely-nelkuli-fotozas-jogkovetkezmenyei-es-a-megfelelo-eljaras-kerdese/>
- Völgyi Attila fotóriporter blogja, <https://blog.volgyiattila.hu/>
- Útmutató a sajtó képviselői számára, Nyíregyházi Törvényszék, <https://nyiregyhazitorvenyszek.birosag.hu/20160304/utmutato-sajto-kepviseloi-szamara>

HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK:

- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2016. évi CXXX. törvény a Polgári Perrendtartásról
- 2017. évi XC. Törvény a Büntetőeljárásról
- 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogokról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

¹⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 385.§. Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése.